

חקר האפיסטמולוגיה של האישה: ניתוח של ספרות המחקר המדעית (1970 – 1999) / ערב חי

תקציר:

בעבודה נסקרת ההיסטוריה הכתובה הקצרה של שיטות החקירה לרכישת ידע (אפיסטמולוגיה) האופייניות לאישה. נטען כי עד סוף שנות השבעים לא הייתה מודעות לכך שתולדות האפיסטמולוגיה האנושית הכתובה, המשתרעים על פני אלפי שנים, אינם כוללים את האישה. נשקלת השאלה האם מענין לחקור את האפיסטמולוגיה של האישה ואלו השלכות עשויות להיות למחקר כזה. מוצג ההקשר ההיסטרי שברקע התעוררות המודעות לשיטת החקירה השונה של האישה ומאופיינת האפיסטמולוגיה של האישה לעומת האפיסטמולוגיה המדעית וזו של הגבר.

שאלות המחקר נבדקו בשיטה הבין-תחומית "ספר וחברה" ונותחו במתודה הבבליומטרית. גישת "ספר-חברה" מציעה לחקור שאלות תרבותיות-חברתיות תוך שימוש בנתונים מה"ספר" וממכלול ההבטים הקשורים אליו. איסוף נתונים כזה מאוכלוסיית מסמכים ועיבודם הסטטיסטי במטרה לבדוק השערות מחקר, הוא הניתוח הביבליומטרי.

מטרת המחקר היא לבדוק באופן אמפירי האם יש לאישה שיטות חקירה אופייניות ודרכים משלה לרכוש ידע (אפיסטמולוגיה אופיינית לאישה), דרכים שונות הן מאלו המתוארות בפילוסופיה של המדע כדרכים הנכונות לרכישת ידע והן מאלו המתוארות בפסיכולוגיה ההתפתחותית כשלב הגבוה ביותר של ההתפתחות הקוגניטיבית האנושית. וכן לאפיין כמה ממדי צמיחה והתפשטות של הרעיון.

השערות המחקר נבדקו על אוכלוסיות החיבורים ומחבריהם – העוסקים בנושא – בספרות המחקר המדעית. ממדי ההתפשטות והקבלה של הרעיון נבדקו על אוכלוסיית מסמכים העוסקים בנושא קרוב, נשים במדע: חקר הסיבות למיעוט השתתפותן של נשים בלימודים ובחקירה המדעית.

השערות המחקר הראשית זוכה לאישוש, על סעיפיה: 71% מהמאמרים בנושא תומכים ברעיון שיש אפיסטמולוגיה אופיינית לנשים ורק 7% שוללים אותו. היות ורוב גדול של אוכלוסיית המחקרים מחייבים את הרעיון, ניתן לומר שהתפשטות הרעיון מצביעה גם היא על תמיכה בו: נמצאה עליה מתמשכת במספר המחקרים, החוקרים, כתבי העת והדיסציפלינות מהן באים החוקרים וכתבי העת המפרסמים בתחום. כמו כן נמצא, בהתאם להשערה ולהגיון, כי 66% מהחוקרים בתחום הן חוקרות ורק 11% הם חוקרים. נמצא, כי החוקרים בתחום לא נוטים לבדוק אותו באון אמפירי: רק 2% מהמסמכים הבודקים את הנושא הם מחקרים אמפיריים. לעומת זאת, 39% מהחוקרים מתבססים על רעיון האפיסטמולוגיה של האישה, אם לשם פיתוח נוסף, אם כרציונל מתודולוגי, אם כהסבר לתופעות אחרות.

כדי לבחון אם רעיון האפיסטמולוגיה של האישה התקבל גם במעגלים רחבים יותר נבדקה אוכלוסיית המסמכים נשים במדע. בהשוואה בין האוכלוסיות נמצאו מעל 6,000 מסמכים העוסקים בנשים במדע לעומת פחות מ-700 מסמכים העוסקים באפיסטמולוגיה של האישה, בין השנים 1980 – 1999. נמצא כי 97% ממחקרי נשים במדע לא הזכירו כלל את המונח "אפיסטמולוגיה", אך 35% מהמחקרים הנבדקים ציטטו לפחות אחת מארבעת החוקרות העיקריות של האפיסטמולוגיה של האישה. שלושים וחמישה אחוזים נוספים לא ציטטו אף אחת מהחוקרות בתחום, ונטו להציע שינוי שיטות לימוד ותנאי תעסוקה כדי לעודד נשים וילדות ללמוד ולעסוק במדע (52%) יותר מאשר רעיון השיטה המדעית (14%).

שתי טענות נוספות שעלו במבוא לעבודה זו זכו לאישוש: לפי הטענה הראשונה, לא הייתה מודעות לאפיסטמולוגיה השונה של האישה עד תחילת שנות השמונים, ואמנם, בעשר השנים 1970-9 התפרסם מאמר אחד בתחום, לעומת 582 שהתפרסמו

בשנים 1990-9. לפי הטענה השניה, מעט מאוד פרסומים עסקו בנשים לפני שנות השבעים. ואכן נמצא כי בעשר שנים 1960-9 התפרסמו 42 מסמכים שעסקו בנשים במדע, לעומת למעלה מ- 5,000 מסמכים שהתפרסמו בשנים 1990-9 ועסקו באותו הנושא.

מס' מיון בספריה :
305.4 ערב.חק תשס"א

מס' מערכת בספריה :
481906